

הנחיות לשנת השמיטה

(מעובד גם מתוך "חוזר לשנת שמיטה" של הרבנות הראשית לישראל)

מושגים

קדושת שביעית - קדושת שביעית חלה על ירקות שגדלו בקרקע ישראל שלא נמכרה לגוי ו**שנלקט** בהתר בשנת השמיטה וכן על פירות שגדלו בקרקע ישראל ו**שחנטו** בשנת השמיטה. משמעות הדבר באופן כללי היא שיש להזהר מלהפסיד אותם שלא לצורך, אסור לסחור בהם וכן יש לבערם כאשר מגיע זמן הביעור. בנוסף, כשקונים פירות שביעית, יש להקפיד שלא למכור אותם במשקל ואף חלה קדושת שביעית על הכסף המשולם עבורם (וראה על כך להלן). קדושת שביעית נוהגת בפירות 'אוצר בית דין'. אין קדושת שביעית בגידולי חממות על מצעים מנותקים או מעבר לגבולות 'קדושה שניה' כגון הערבה הדרומית, וצפון רמת הגולן.

אוצר בית דין - מסגרת שבה החקלאי והמוכר הם שליחים של בית הדין המקומי או הארצי לגידול הפירות ולשיווקם. הפירות אמנם קדושים בקדושת שביעית, אבל מותר לשווקם (בשליחות הב"ד), הכסף המשולם עבורם אינו קדוש וכן רבו המקלים לשקול אותם במשקל, כרגיל.

שדה גוי - פירות וירקות שגדלו בשמיטה בשדה גוי או בשדה שנמכרה לגוי אינם קדושים בקדושת שביעית ויש המחמירים בדבר. בירושלים נהגו להקל בפירות שגדלו בשדה גוי וכך נהג מו"ר הגר"ש ישראלי זצ"ל. בגידולים המגיעים ממגדלים שאינם יהודים יש יותר מקום לחוש לקדושת שביעית מכיון שיש ספק שמא הם מגדלים על קרקע השייכת לישראל (ואולי אף משוקים תוצרת של יהודים שאז היא גם עלולה להיות אסורה באכילה מטעם איסור ספיחין).

התר מכירה - פתרון הלכתי הנהוג בארץ ישראל (כבר למעלה ממאה ועשרים שנה) לבעית העבודה החקלאית והתוצרת החקלאית בשמיטה. החקלאים מוכרים את קרקעותיהם לגוי. לקראת שנת השמיטה הנוכחית רובן המוחלט של הקרקעות עליהם מגדלים **ירקות** וחלק מהקרקעות בהם נטועים מטעי **פירות** נמכרו לנכרי (נעשה מאמץ גדול, על ידי הרב זאב ויטמן והרב אברהם יוסף, לשפר את המכירה מבחינה הלכתית ולהדר ככל הניתן בנושא זה). חלק אחר של מגדלי הפירות נכנסו למסגרת אוצר בית דין ארצי של הרבנות הראשית.

ספיחין - חכמים אסרו ירקות שגדלו בשדה של יהודי במשך השמיטה, אף אם גדלו מאליהם. ירקות אלו אסורים מדרבנן כדי למנוע מעוברי עבירה לזרוע ירקות בשמיטה. איסור ספיחין אינו חל על ירקות שרוב גידולם היה לפני השמיטה, על ירקות שגדלו באזורים שלא התקדשו בקדושה שניה וכן על ירקות שגדלו על 'מצע מנותק'.

קדושה שניה - שטחי ארץ ישראל שהתישבו בהם 'עולי בבל' בזמן עזרא והגידולים שם חייבים בכל המצוות התלויות בארץ ונוהגים בהם כל דיני שמיטה. שטחים אלו משתרעים באופן כללי מאשקלון וצפון הערבה ועד עכו ואיזור עמק בית שאן.

מצעים מנותקים - גדולים שאינם גדלים ישירות על הקרקע אלא על גבי משטחים מוגבהים ובתוך חממות. אין קדושת שביעית בגידולים אלו.

הוראות הלכה למעשה לציבור הרחב

ירקות - על פי האמור לעיל, ניתן לקנות ירקות באופן חפשי ולסמוך על כך שרוב הקרקעות נמכרו לגוי ועל כן אין צורך לנהוג בהם קדושת שביעית ואף אין בהם חשש ספיחין.

פירות - כל הפירות הנמצאים בשוק בחלקה הראשון של שנת תשס"ח הינם יבול שישית, כי כולם חנטו בשישית, ויש לנהוג בהם כפירות שישית לכל דבר. לקראת סוף החורף יהיו בשוק פירות שחנטו בשמיטה ואז יהיה צורך לברר אלו פירות משווקים על ידי 'אוצר בית דין' ויש לנהוג בהם קדושת שביעית ואלו פירות גודלו בקרקע על פי 'התר מכירה' ואין חובה לנהוג בהם קדושת שביעית. קדושת שביעית חלה גם על פירות שחנטו בשביעית ונלקטו בשנה שלאחריה.

אישורי כשרות - בזמן הקרוב הרבנות תנפיק 'אישורי כשרות' ו'אישורי אוצר בית דין' למגדלי הירקות והפירות.

הפרשת תרומות ומעשרות - ירקות ופירות שביעית פטורים מתרומות ומעשרות, וכך יש לנהוג לגבי פירות או ירקות מאוצר בית דין. פירות שישית או ירקות מאיסום שישית חייבים בהפרשת תרו"מ מעיקר הדין (שנת מעשר עני), נהוג ומקובל להפריש תרו"מ בלי ברכה גם על תוצרת שביעית מחממות ומצעים מנותקים (במקרה שלא הופרשו על ידי המגדלים).

מכון גבוה ללימודי היהדות
רח' המ"ג 5 ירושלים